

Тетяна ПАВЛОВА

науковий співробітник

відділу початкової освіти ім. О.Я. Савченко

Інституту педагогіки НАПН України

ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У ВИМОГАХ ДО РЕЗУЛЬТАТІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Результати наукової розвідки засвідчили увагу дослідників до різних аспектів процесу організації екологічної освіти в початковій школі як проблеми, яка не набула ґрунтовного вивчення й розкриття (Рогоза В., Величко Л., Пруцакова О., Пустовіт О., Логінова А., Тарасюк Г.).

У документах ЮНЕСКО, термін «екологічна освіта» визначається як освіта, що допомагає людям краще дізнатися про навколишнє середовище і розвивати відповідальну екологічну поведінку. Згідно з доповіддю ЮНЕСКО (2021 р.): «освіта не дає учням достатньо знань, щоб адаптуватися, діяти та реагувати на екологічні кризи».

У рамках дослідження #LearnForOurPlanet (Навчайтеся заради нашої планети) були проаналізовані навчальні плани і освітні програми 46 країн-членів ЮНЕСКО. Більше половини з них не згадують про зміну клімату, і лише в 19% йдеться про біорізноманіття. 92 % містили принаймні одне посилання на екологічну тематику, проте глибина її включення була в середньому дуже низька. У дослідженні відзначається, що приділяється недостатня увага соціально-емоційним навичкам і компетенціям, орієнтованих на дії, які є ключовими для діяльності в галузі навколишнього середовища.

У своїй відомій роботі «Концепція екологічної освіти» американський дослідник Уільям Степп відзначив, що сьогодення й майбутнє природи значною мірою детерміноване поведінкою людини. Це зумовлене тією обставиною, що людина є єдиною істотою, яка може керувати й маніпулювати довкіллям, зруйнувати або зберігати його. При цьому дії, що їх чинитиме людина, визначаються її освітою. У. Степп обґрунтовує актуальність екологічної освіти, програмним результатом якої, в сучасній термінології, має стати формування екологічних компетентностей.

Згідно з затвердженою Концепцією екологічної освіти в Україні, її основною метою є формування екологічної культури молоді. Провідну роль в екологічній освіті має відігравати загальноосвітня школа, оскільки в період шкільного навчання особистість розвивається найбільш інтенсивно. У зв'язку з цим набуває актуальності проблема формування екологічної компетентності учнів у різні вікові періоди.

Компетентнісний підхід – ключова ознака презентації змісту, процесу і результатів екологічної освіти. Екологічну компетентність дослідниця Л. Величко визначає як сукупність знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, особистих якостей, що характеризує здатність особи гармонійно взаємодіяти з природою без шкоди для себе, інших людей і довкілля в цілому.

Дослідники (Пруцакова О., Пустовіт Н., Логінова А., Тарасюк Г.) відзначають, що відносини школярів з природою – процес обопільного впливу учнів на природу і природи на учнів. Вони залежать від моральних настанов, ставлення та їхніх почуттів до природи, та обумовлюють їхню діяльність у природі.

Зміст Програми природничої галузі для 1 – 4 класів реалізує красзнавчий, сезонний, екологічний принципи: учні вивчатимуть на місцевому матеріалі різноманітність неживої та живої природи, працю людей. Екологічний принцип передбачає зв'язки між неживою і живою природою, залежність росту і розвитку рослин від світла, тепла, вологи; зв'язок зовнішнього вигляду тварин із середовищем проживання, способом живлення. Велика увага приділяється нормам поведінки серед природи, участі в елементарній природоохоронній діяльності, перевага надається знанням, які можна здобути самостійно, застосовувати набутий досвід у нових ситуаціях.

З урахуванням вимог Програми у кожній із змістових ліній природничого характеру, зокрема «Природа», «Людина і природа», передбачено такі результати:

- уміти розрізняти об'єкти, ознаки, властивості;
- аналізувати і пояснювати причини та наслідки подій, вчинків, явищ;
- висловлювати ставлення до подій, вчинків своїх та інших;
- брати участь у колективних справах, розв'язанні навчальних завдань; оцінювати вчинки, різні моделі поведінки та ін.;
- користуватися певними предметами.

Таким чином, одним із найважливіших засобів компетентісно орієнтованої реалізації методики з формування екологічної компетентності є поєднання інтелектуальних зусиль із широким використанням методів чуттєвого пізнання навколишнього світу; забезпечення зв'язку засвоєного матеріалу з життєвим досвідом учнів; практичні вправляння; дослідницька діяльність.

Література

1. Енциклопедія освіти/Нац.акад.пед.наук України;2-ге вид., допов. та перероб. Київ: ЮРІНКОМ Інтер, 2021. 1144с.
2. Про концепцію екологічної освіти в Україні. Рішення №13/6-19 від 20.12.2001. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v6-19290-01#Text>.
3. Рогоза В.В. Практикум з питань формування екологічних цінностей у майбутніх учителів природничих наук у процесі професійної підготовки: навчально-методичний посібник. Рівне: Волинські береги, 2020. 200с.
4. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1-2 та 3-4 класи: К.: Видавництво «Світоч», 2019. – 336с.
5. UNESCO, (1978). The Tbilisi Declaration. Connect, 111 (1), 1 – 8. UNESCO-UNEP Environmental Education Newsletter.
6. <https://en.unesco.org/news/unesco-urges-making-environmental-education-core-curriculum-component-all-countries-2025>.